ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ՝
Շրջակա միջավայրի նախարար
Հ. Սիմիդյան

«05» 05 2022թ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ

ԲՓ 0048-22

Ձեռնարկողը՝ ***«Մլ Մայնինգ» ՍՊԸ***
ք. Երևան, Թբիլիսյան խճուղի 3/19

Գործունեությունը՝ ***Եղվարդի հրաբխային խարամի հանքավայրի «Արևմտյան» տեղամասի արդյունահանման շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվություն***
Կոտայքի մարզ

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի տնօրենի պարտականությունները կատարող՝ Խ. Մարտիրոսյան

Առդիր՝ 6 թերթ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ

թիվ ԲՓ 0048-22

<05> 05 2022թ.

Կոտայքի մարզի Եղվարդի հրաբխային խարամների հանքավայրի «Արևմտյան» տեղամասի արդյունահանման շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվություն

Ձեռնարկող՝ «Մլ Մայնինգ» ՍՊԸ

Ներկայացված նյութեր՝ Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտ /Ա կատեգորիա/

Գտնվելու վայրը՝ Կոտայքի մարզ, Նաիրի (Եղվարդ) համայնք

Ներածական մաս. Արդյունահանման նպատակով հայցվող Եղվարդի հրաբխային խարամի հանքավայրի Արևմտյան տեղամասը գտնվում է Կոտայքի մարզի Նաիրի (Եղվարդ) համայնքի վարչական տարածքում, Եղվարդից շուրջ 6.4կմ դեպի հարավ-արևմուտք, Կարբի գյուղից 5.7կմ դեպի հարավ-արևելք, Եղվարդի հրաբխային խարամների հանքավայրի «Լար» տեղամասից շուրջ 1կմ դեպի հարավ-արևմուտք և զբաղեցնում է մոտ 8.85հա տարածք:

Օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով հայցվող տարածքը ըստ համայնքի կադաստրային քարտեզի ներկայացված է գյուղատնտեսական նշանակության այլ հողերով:

Համաձայն «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցոության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի 14-րդ հոդվածի, 4-րդ մասի, 2-րդ կետի գ. ենթակետի՝ դասակարգվում է Ա կատեգորիայի գործունեության տեսակ:

Նկարագրական մաս. Կոտայքի մարզի Եղվարդի հրաբխային խարամի հանքավայրի արևմտյան տեղամասի պաշարները հաստատվել են ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2020 թվականի մարտի 11-ի թիվ 1551-Ա հրամանով C կարգով, 2069.35 հազ. մ^3 քանակով:

Տեղամասի հրաբխային խարամներից ստացված խիճն ու ավազն իրենց ֆիզիկամեխանիկական հատկություններով բավարարում են 'Щебень и песок из простых горных пород' 22263-76 ԳՈՍՏ-ի պահանջները և կարող են օգտագործվել որպես լցանյութ

թեթև բետոնների և շինարարական շաղախների պատրաստման համար, ինչպես նաև ջերմամեկուսացման նպատակով:

Հրաբխային խարամի արդյունահանման նպատակով հայցվող պաշարները եզրագծվում են ստորև նշված ծայրակետային կոորդինատներով (ARM WGS-84 համակարգով)՝

1. Y=8450506 X=4462609
2. Y=8450576 X=4462648
3. Y=8450741 X=4462461
4. Y=8450736 X=4462288
5. Y=8450735 X=4462287
6. Y=8450790 X=4462116
7. Y=8450795 X=4462114
8. Y=8450836 X=4461978
9. Y=8450738 X=4461943
10. Y=8450634 X=4462227
11. Y=8450583 X=4462378

Նախագծվող բացահանքը վերջնական դիրքում ունի հետևյալ պարամետրերը.

-տեղամասը շահագործել բաց եղանակով տարեկան 103467.5մ^3 արտադրողականությամբ /մարվող պաշար/,

- ամենամեծ երկարությունը - 718մ,
- ամենամեծ լայնությունը - 178մ,
- բացահանքի մշակման խորությունը մինչև - 45.0մ,
- մակաբացման ապարների միջին հզորությունը -1.15մ,
- օգտակար հանածոյի միջին հզորությունը – 24.34մ,
- օգտակար հանածոյի հաշվեկշռային պաշարների քանակը - 2069.35 հազ. մ^3,
- օգտակար հանածոյի արդյունահանվող պաշարների քանակը - 1810.0 հազ. մ^3,
- արդյունահավող տարեկան 90700մ^3 ծավալով հրաբխային խարամներ,
- մակաբացման ապարների քանակը – 94276մ^3,
- օտարման մակերեսը - 8.85հա
- մակաբացման միջին գործակիցը կազմում է՝ 94276 : 1810000 = 0.052մ^3/մ^3,
- հանքավայրի շահագործման ժամկետն է 20 տարի,
- բացահանքի աշխատանքային ռեժիմը ընդունել շուրջ տարի, 260 աշխատանքային օր, մեկ 8 ժամյա հերթափոխով:

Բացահանքի շահագործման ընթացքում տեղի են ունենում օգտակար հանածոյի անխուսափելի կորուստներ (նախագծային կորուստներ), որոնք բաժանվում են երկու խմբերի.

- Կորուստներ, որոնք պայմանավորված են հանքավայրի լեռնատեխնիկական և շրջակա միջավայրի պայմաններով: Դրանք այն կորուստներն են, որոնք բնամասերի տեսքով մնում են ընդերքում՝ թողնվում են բացահանքի կողերում հանքաստիճանների եզրերի թույլատրելի թեքությունն ապահովելու համար (259350մ^3 կամ 12,5%):
- Շահագործողական կորուստներ. դրանք այն կորուստներն են, որոնք առաջանում են օգտակար հաստաշերտի տանիքը մակաբացման ապարներից մաքրելու ժամանակ: Այդ կորուստների միջին հզորությունը ընդունվում է 0.10մ, ծավալը՝ 8900մ^3 կամ 0.43%:

Օգտակար հանածոն ավտոինքնաթափերով տեղափոխման ժամանակ կորուստները չնչին են և դրանք չեն հաշվառվել: Ընդամենը կորուստները կկազմեն՝ 268250մ³ կամ 12.93 %:

Բացահանքի բացումը կկատարվի հետևյալ հերթականությամբ: Մակաբացման աշխատանքները արդյունահանմանը չխոչնդոտելու համար սկզբում կարդյունահանվի բացահանքի հյուսիսային մասը մինչև բացահանքի հատակը՝ 1325.0մ, որի ժամանակ բացահանքի հյուսիսային մասի մակաբացման ապարները կտեղափոխվեն հարավային հատված՝ բացված հատակի վրա:

Շահագործման 15-րդ տարուց սկսած հանքավայրի հյուսիսային մասի արդյունահանումից հետո իրականացվում է բացահանքի մնացած մասի՝ հարավային մասի շահագործումը, որի ընթացքում բացահանքի հարավային մասի վրա կուտակված մակաբացման ապարները՝ N1 լցակույտ և հարավային մասը ծածկող ապարները կտեղափոխվեն բացված հատակի վրա՝ 1325.0մ բարձրության հորիզոնի վրա (հյուսիսային մասի) և կկուտակվի լցակույտի տեսքով՝ N2 լցակույտ:

Մակաբացման ապարների քանակը կազմում է 94276մ³, որոնք առանց նախնական փխրեցման բարձվում են ավտոինքնաթափերը և տեղափոխվում մինչև 0.5կմ հեռավորության վրա ու կուտակվում բացահանքի սահմաններում սկզբում բացահանքի վրա նրա հարավային հատվածում (N1 լցակույտ), այնուհետև բացված բացահանքի հատակին նրա հյուսիսային մասում (N2 լցակույտ) որպես ժամանակավոր լցակույտ: Լցակույտ է տեղափոխվում նաև օգտակար հաստաշերտի տանիքը մակաբացման ապարներից մաքրելու ժամանակ խառնված խարամները, որի ծավալը կազմում է 8900մ³: Լցակույտ տեղափոխվող ապարների քանակը կկազմի՝ 103176մ³:

Մակաբացման աշխատանքների կատարումը՝ կուտակումը, տեղափոխումը 5-10մ հեռավորությամբ կատարվում է բուլդոզերով:

Բացահանքում արդյունահանումը կատարվում է առանց հորատապայթեցման աշխատանքների, կիրառման էքսկավատոր-ավտոինքնաթափ լեռնային համալիրի միջոցով:

Հանույթային և բարձման աշխատանքների իրականացման համար նախատեսված է 2.15մ³ շերեփի տարողությամբ CAT 336-07 GC մակնիշի էքսկավատոր, որի արտադրողականությունը հաշվարկվել է 379.3մ³/հերթ:

Շահագործման 15-րդ տարվանից սկսած N1 լցակույտ տեղափոխված ապարները կտեղափոխվեն բացահանքի հյուսիսային մասի արդյունահանված տարածք և կձևավորվի N2 լցակույտ, որը աստիճանաբար կփռվի 1325.0մ բարձրությամբ հատակին 1.8մ բարձրությամբ և կհարթեցվի, ստեղծելով ներքին լցակույտաառաջացում:

Մինչ շահագործման ավարտը կփռվի 90176մ³ ծավալ, իսկ շահագործման ավարտից հետո N2 լցակույտում մնացած 13000մ³ ծավալը և կհարթեցվի:

Լցակույտ տեղափոխվող ապարների հաշվարկային ընդհանուր ծավալը կազմում է 103176մ³: Լցակույտում ապարների 1.2 փխրեցման գործակցի դեպքում, լցակույտի ընդհանուր ծավալը կկազմի 123811մ³:

N1 լցակույտի զբաղեցրած տարածքը՝ վերին մասում 6800մ², ստորին մասում՝ 13800մ², առավելագույն բարձրությունը 9.0մ:

N2 լցակույտի զբաղեցրած տարածքը՝ վերին մասում 7420մ², ստորին մասում՝ 10040մ², բարձրությունը 3.2մ:

Հայցվող տարածքում հողաբուսական շերտը հզորությունը կազմում է 0.05-0.1մ:

Բացահանքի ջրամատակարարումը տեխնիկական ջրով կատարվում է բարձման աշխատանքների ժամանակ փոշենստեցման, աշխատանքային հրապարակների, ճանապարհների և լցակույտերի ջրման նպատակով: Ջուրը բերվում է GAZ MZ-3607(GAZ 52) ջրցան-լվացող ավտոմեքենայով: Խմելու ջրի մատակարարումը կատարվում է ջրատար մեքենայով Եղվարդ քաղաքից կամ Կարբի գյուղից:

Ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ տեղամասի տարածքում չկան մակերևութային ջրային հոսքեր, իսկ լեռնային աշխատանքների տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում:

Բացահանքերում բոլոր լեռնային աշխատանքները պետք է կատարվեն բաց եղանակով մշակվող հանքերի գործող անվտանգության միասնական կանոններին /ԱՄԿ/ և հանքավայրերի շահագործման տեխնիկական նորմերին /ՇՏԿ/ խստիվ համապատասխան:

Օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով հայցվող տարածքում կատարված նախնական զննումների ժամանակ ՀՀ բույսերի և կենդանիների կարմիր գրքերում գրանցված կենդանական տեսակները չեն դիտարկվել:

Ըստ ներկայացված հաշվետվության պատմության, մշակույթի հուշարձանների հողերի և հայցվող տարածքի միջև նվազագույն հեռավորությունը կազմում է 1.13կմ:

Եղվարդի հրաբխային խարամի Արմտյան տեղամասի շրջանում բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ չկան:

Բացահանքի լեռնատեխնիկական վերականգնումները իրականացվելու է բացահանքի շահագործման ավարտից հետո: Լցակույտում մնացած 13000մ^3 ծավալը կփռվի և կհարթեցվի բուլդոզերով: Հարթեցումը կկատարվի բացահանքի ողջ մակերեսով՝ 56400մ^2, ինչպես նաև արտադրական հրապարակը՝ 250մ^2, ավտոճանապարհները՝ 980մ^2: Ընդհանուր մակերեսը կլինի՝ 57630մ^2: Իրականացվելու է նաև կենսաբանական ռեկուլտիվացիա: Ռեկուլտիվացիայի ընդհանուր գումարը կկազմի 1245.7 հազ. դրամ:

Տեղամասի տարածքում կատարվելիք շրջակա միջավայրի մոնիթորինգի իրականացման համար գումարները (տարեկան շուրջ 480.0 հազ.դրամ) ներառված են ընկերության շահագործական ծախսերի կազմում, իսկ տնտեսական վնասը օդային ավազանի աղտոտումից կկազմի՝ 89000 դրամ:

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա վնասակար ազդեցության մեղմացման/վերացման նպատակով նախատեսվում են հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները.

-տեղամասի տարածքում նավթամթերքների, բանեցված յուղերի, քսայուղերի կուտակման/պահեստավորման բացառում,

- կենցաղային աղբի հավաքում հատուկ անթափանց տարողությունների մեջ, տեղափոխվում մոտակա կազմակերպված աղբավայր համաատասխան ծառայություն մատուցող կազմակերպության ուժերով՝ կնքված պայմանագրի հիման վրա,

- արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացուցիչ սարքերի տեղադրում,

- փոշենստեցման նպատակով փոշեառաջացման ջրում տարվա չոր և շոգ եղանակներին: Փոշենստեցման նպատակով ջրցանում կատարվելու է բացահանքի, մոտեցնող ճանապարհի և լցակույտի տարածքում,

- կեղտաջրերի հավաքում հորատիպ զուգարանում, որը պարբերաբար դատարկում է հատուկ ծառայության ուժերով: Արտաքնոցի հորում կուտակված նյութի պարբերական տրոհում կենսաակտիվ մանրէաբանական նյութերի կիրառմամբ: Աշխատանքների ավարտից հետո դատարկված փոսը կլցվի քարերով, կծածկվի հողի շերտով,

- հանքի խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա:

Հանքավայրի շահագործման ընթացքում ընկերությունը իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

- Օգտագործված մեքենայական յուղերով ու քսայուղերով հողերի հնարավոր աղտոտումից խուսափելու նպատակով արտադրական հրապարակի հողերի աղտոտվածության մշտադիտարկումներ՝ տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ:

- Մթնոլորտային օդ կատարվող աղտոտող նյութերի արտանետումների որակական և քանակական պարամետրերի պարբերական չափումներ օգտակար հանածոյի արդյունահանման ընթացքում յուրաքանչյուր շաբաթը մեկ անգամ:

-Լցակույտում պահպանվող ապարների մոնիթորինգ, տարին մեկ անգամ հաճախականությամբ:

- Հանքի հարակից տարածքում կենսաբազմազանության դիտարկում:

- Աղմուկի մակարդակի մոնիթրինգ աշխատանքային գործընթացի ժամանակ:

Պատճառաբանական մաս. Կոտայքի մարզի Նաիրի /Եղվարդ/ համայնքապետարանում օրենսդրությամբ սահմանված կարգով, իրականացվել են հանրային քննարկումներ, որոնց ընթացքում տեղական ինքնակառավարման մարմինները և հասարակությունը հավանություն են տվել նախատեսվող գործունեությանը: Փորձաքննական գործընթացին մասնակցել են շրջակա միջավայրի նախարարության ստորաբաժանումները, առողջապահության, արտակարգ իրավիճակների, կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարությունները կադաստրի կոմիտեն, ինչպես նաև Կոտայքի մարզպետարանը: Ծրագրի իրականացման արդյունքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունները հիմնականում պայմանավորված կլինեն աշխատանքների իրականացմամբ, որոնք կկրեն ժամանակավոր բնույթ և ազդեցությունները կլինեն թույլատրելի նորմայի սահմաններում:

Փորձաքննական պահանջներ

- Հանքարդյունահանման աշխատանքների իրականացման ընթացքում անհրաժեշտ է առաջնորդվել ՀՀ կառավարության 22 փետրվարի 2018 թվականի 191-Ն որոշման պահանջներով, շրջակա միջավայրի բաղադրիչների / մթնոլորտայի օդ, հողային ծածկույթ, կենսաբազմազանություն / մշտադիտարկումների արդյունքների տարեկան հաշվետվությունը նշված որոշմամբ սահմանված ժամկետներում և ձևաչափով ներկայացնել լիազոր մարմին:

- Հանքավայրի շահագործման ընթացքում անհրաժեշտ է ապահովել և պահպանել բնապահպանական կառավարման պլանում և մշտադիտարկման ծրագրում նախատեսված միջոցառումների իրականացմանը:

- Անհրաժեշտ է ապահովել հաշվետվությունում ամրագրված ռեկուլտիվացիայի աշխատանքների իրականացումը:

- Բացահանքի աշխատանքային գործընթացում ներգրավել համայնքի և մոտակա համայնքների բնակիչներին, ինչպես նաև համայնքի ղեկավարության հետ քննարկել անհրաժեշտ օգնության ծրագրեր և համապատասխան ֆինանսական ներդրումներ կատարել համայնքային բյուջե:

- ՀՀ կառավարության 2002 թվականի ապրիլի 20-ի «Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների պետական հաշվառման, ուսումնասիրման, պահպանության, ամրակայման, նորոգման, վերականգնման և օգտագործման կարգը հաստատելու մասին» N438 որոշմամբ հաստատված կարգի 43-րդ կետի համաձայն, աշխատանքների կատարման ժամանակ պատմական, գիտական, գեղարվեստական և այլ մշակութային արժեք ունեցող հնագիտական և մյուս օբյեկտների հայտնաբերման պահից անհրաժեշտ է դադարեցնել աշխատանքները և դրա մասին անհապաղ տեղեկացնել լիազորված մարմնին՝ համապատասխան պահպանական միջոցառումներ իրականացնելու համար:

- Աշխատանքների կատարման ընթացքում անհրաժեշտ է պահպանել առողջապահության նախարարի 2012 թվականի սեպտեմբերի 19-ի թիվ 15-Ն հրամանով հաստատված սանիտարական կանոնների և նորմերի պահանջները:

ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ՄԱՍ

«Մլ Մայնինգ» ՍՊ ընկերության կողմից ներկայացված Կոտայքի մարզի Եղվարդի հրաբխային խարամների հանքավայրի «Արևմտյան» տեղամասի օգտակար հանածոյի արդյունահանման շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ տրվում է դրական եզրակացություն՝ վերը նշված փորձաքննական պահանջների պարտադիր կատարման պայմանով:

«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության
փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի գլխ. մասնագետ՝ Հ. Մեսրոպյան